

EXPOZIȚIA DE ARTĂ POPULARĂ DIN COMUNA CONSTANTIN DAICOVICIU (CAVĂRAN)

În martie 1977 s-a deschis în comuna Constantin Daicoviciu expoziția permanentă de artă populară, expoziție ce valorifică muzeistic și științific etnografia și arta populară bănățeană din această zonă a Văii Timișului.

În urma studierii amănunțite a obiectelor de etnografie și artă populară în număr de aproximativ 350 piese, s-a constatat că acestea provin în marea lor majoritate din satele: Zăgujeni, Prisaca, Constantin Daicoviciu, Sacu.

Avînd ca spațiu de expunere patru săli, totalizînd aproximativ 100 m², ne-am orientat spre adoptarea unui sistem potrivit de expunere care să fie accesibil vizitatorilor.

Astfel, ansamblurile de costume și piese de împodobit interiorul, precum și obiectele ce atestă ocupațiile sînt expuse pe panouri îmbrăcate în pînză de sac, panouri ce capitonează pereții sălilor și pe podiumuri amenajate de jur-împrejur în încăperi, sistem ce oferă posibilități excelente de vizionare.

În stabilirea sensului de vizionare s-a avut în vedere folosirea întregului spațiu expozițional evitîndu-se supraîncărcarea, astfel că după vizitarea primelor două încăperi se parcurg într-un circuit pe stînga două camere cu expozate din zonă, ajungîndu-se din nou în încăperea de la intrare.

Tematica sălilor este următoarea:

- încăperea de la intrare prezintă covoare țesute în motivele specifice zonei;
- cea de-a doua încăpere prezintă pe un perete catrințe, cepse și briie, iar pe celălalt perete frumoase ștergare din zonă;
- a treia încăpere prezintă expuse materiale specifice ocupațiilor din această zonă în următoarea ordine: cules, pescuit, agricultură, industrie casnică textilă;
- în cea de-a patra încăpere sînt expuse costume populare bărbățești și femeiești din zonă.

Pentru iluminare s-a folosit sistemul electric și lumina naturală, expozatele fiind protejate de acțiunea vătămătoare a razelor solare.

Îmbinarea criteriului funcțional cu cel estetic, pe lîngă faptul că reflectă o caracteristică generală a producției meșterilor populari din țara noastră, cu realizări deosebite pe teritoriul Văii Timișului, are totodată avantajul de a înfățișa vizitatorului o imagine completă asupra mo-

dului de viață tradițional al oamenilor din partea locului, dar și a gustului pentru frumos al acestora.

Corelarea celor două criterii se face simțită în sălile expoziției prin însăși felul expunerii materialelor, de la cele care atestă ocupațiile: cules din natură, pescuit, agricultură, păstorit la cele ale industriei casnice textile, ale elementelor de port popular și ceramică.

Prima încăpere cuprinde costume femeiești și bărbatești specifice Văii Timișului.

Costumele femeiești se caracterizează printr-o frumusețe decorativă fiind compuse din: cămașă, catrință, opreg, „becheș” (cojocel) și ceapsă

Cămașa este confecționată din pînză groasă de cînepă sau de bumbac. Croiala este cea specifică celei românești, cu mînecele pornind din guler și terminîndu-se cu fodori mari. Ordinea dispunerii cusăturilor este următoarea: la guler, pe foile pieptului și pe mîneci, sub forma unor dreptunghiuri („table”) compacte. Motivele sînt geometrice: romburi, pătrate. Pe mîneci pătratele sînt compuse dintr-o aglomerare de motive mărunte, înșirate deseori în trei rînduri verticale. Cusăturile sînt lucrate cu lină sau cu arnici, coloritul fiind intens și somptuos: negru și roșu. Alte culori apar foarte puțin.

Peste cămașă se îmbracă cojocelul („becheșul”). Este scurt, fără mîneci, din blană de miel, la exterior maro. La umăr, la gît și în față are colțșori mici rotunjiți și perforați din piele maro sau colorată în alb, mov, vernil. Ca ornament prezintă aplicații de motive florale cusute cu lină roșie, albă, albastră, mov, verde, portocaliu, negru, vișiniu. Partea de jos se termină cu colțșori rotunzi din piele maro și albă, iar la gît prezintă la fel colțșori mici din piele colorată.

Peste mijloc se încing cu un brîu lat peste care se înfășoară „brăcira” îngustă, lungă și care are dungi în lung.

Poalele sînt din pînză groasă de cînepă sau de bumbac fiind în partea de jos bogat împodobite cu cusături în motive geometrice asemănîndu-se cu cele ale ciupagului (cămășii). Cromatica ornamentală este aceeași — neagră. Sînt țivite cu dantelă („cipcă”), la fel cu cea cu care se termină fodorii mîneclor.

Peste poale se pun o catrință în față și un opreg la spate, firele opregului întrecînd lungimea poalelor. În trecut și la spate și în față se purta opregul.

Catrința, un șorț de formă dreptunghiulară, cu țesătura aspră avînd urzeala din pîr, din lină sau la cele de sîrbătoare din fir de argint, are fondul în dungi discrete verticale, culoarea dominantă fiind roșul. Cîmpul (fondul) catrinței este ornamentat cu romburi mari din lină colorată sau fir de argint alese în război, la unele fiind dispuse pe registre verticale.

Opregul, piesă de port caracteristică numai Banatului, parțial și Țării Hațegului, este compus din două părți: o parte de țesătură numită „petec” și ciucuri lungi din lină în diferite culori.

Pe timp de iarnă se poartă „șuba” cu clini și ornamentație de șinioare plasată mai ales în față, pe clini și în colțuri.

Încălțăminte este compusă din obiele și opinci. Obiectele, bucați dreptunghiulare de țesătură sînt colorate cu dungi orizontale.

Costumul bărbătesc este compus din: pălărie — vara, căciulă (clăbăț) — iarna, cămașă, laibăr — în zilele de lucru, cojoc (pieptar înfundat) — în zilele de sărbătoare, briu și chimir, izmene sau cioareci — iarna, șubă sau duruț.

Căciula neagră se poartă țuguiață, iar pălăria este obișnuită, neagră.

Cămașa este lungă pînă la genunchi, cu guler înalt și drept, mîneci încrețite cu „pumnași“, manșete. Foile cămășii sînt cusute între ele cu „cheițe“. Motivele sînt geometrice.

Vesta (laibărul), brună din „dimie“, de croială obișnuită, cu revere. Pieptarul este împodobit cu motive la fel ca cel femeiesc (becheșul).

Izmenele largi, simple, se poartă în obiele înalte, ridicate în sus pe pulpa piciorului. Cioarecii albi sînt de asemenea simpli și se poartă la fel în obiele. Obielele se prezintă la fel cu cele femeiești, singura deosebire fiind coloritul care este mai sobru, dominantă rămînînd culoarea roșie.

În cealaltă încăpere se află expuse obiecte ce atestă ocupațiile locuitorilor acestei zone în următoarea ordine: cules, pescuit, agricultură, țesut precum și numeroase vase de ceramică.

Astfel sînt expuse călăbururi și coșuri folosite la cules. Legat de pescuit sînt expuse o năpastă („prostovol“) și un săcuț. Legat de agricultură sînt expuse două „îmblăcie“ foarte bine păstrate, un plug, un „Căluț de zmicourat porumbul“.

Meșteșugul țesutului este exemplificat prin numeroase furci de tors, frumos ornamentate cu motiv incizat, o mașină de tors, o vîrtelniță, o sucală și o furcă de tors mecanică.

Sînt expuse în această sală și vase de ceramică ce aparțin centrelor de olari de la Biniș, Sasca, Lugoj, precum și piese de interior: un dulăpior și un lingurar.

În a treia încăpere sînt expuse pe un perete ștergare, iar pe celălalt catrințe și briie. Ștergarele ce fac parte din categoria textilelor de interior sînt țesute în război și prezintă o mare varietate atît prin dimensiunile lor cît și prin ornamente. Sînt ștergare de perete ce se așezau de jur-împrejurul încăperii și sînt ornamentate în tehnica alesului în război sau cusute ulterior.

Sistemele ornamentale sînt diferite: geometrice (bazate pe romb), fitomorfe (flori, ghirlande, vrejuri) și figurale (păsări, animale, oameni). Surprinzător este faptul că pe majoritatea întîlnim și versuri de factură populară. Din punct de vedere cromatic, învîrgarea și broderia sînt realizate cu negru și roșu la cele mai vechi, iar la cele mai noi galben și albastru. Variațiunile de culori se observă și la firele cu care sînt cusute

literele textului în versuri, variind atât în componența cuvintelor cît și la grupuri de cuvinte.

Cepsele, bonete de formă dreptunghiulară, ce serveau ca acoperă-mînt al capului la femeile măritate sînt expuse pe cel de-al doilea perete al acestei încăperi împreună cu briie și catrințe.

În ce privește croiul, ceapsa este compusă din două părți: „fundul” și „obada”. Materialul întrebuințat la confecționarea cepsei este pînă albă de cinepă sau de bumbac. Întreaga suprafață a pînzei este împodobită cu cusături de lînă sau de lînă („bircă”). Motivele sînt geometrice, mai frecvente: „rombul” numit în graiul locului „roata” și „steaua”. Culoarea dominantă a cusăturilor de pe ceapsă este roșul, la care se adaugă negrul și mai puțin albul. Verdele și galbenul se folosesc în mai mică măsură numai ca o completare și punctare cu altă culoare a fondului roșu-negru masiv.

Catrințele expuse în această încăpere prezintă aceleași caracteristici din descrierea anterioară a costumului femeiesc, ornamentate în motive geometrice.

Briile expuse alături de cepse și catrințe sînt țesute din lînă în două ițe. Din urzeala și băteala lînii rezultă ca motiv pătrățele diferite colorate în benzi paralele și verticale. Cromatica: roșu, mov, albastru, verde, alb. Altele au cîmpul mov și țesute cu „bete”, ales în război de țesut.

În încăperea de la intrare sînt expuse covoare caracteristice zonei, provenind din localitățile: Zăguzeni, Prisaca, Constantin Daicoviciu, Sacu. Sînt de formă dreptunghiulară, compuse din trei foi unite între ele prin dantelă croșetată cu alta roșie. Sînt ornamentate cu motive geometrice pupi, linii, cîrlige, furci, dipuse în benzi paralele și orizontale. Cromatica: roșu (fondul), negru, roz, portocaliu, mov, alb, galben, vișiniu, vernil și albastru.

În afară de piesele cuprinse în expoziție, un număr mare de piese sînt conservate în depozitul expoziției.

Prin amenajarea expoziției de la Constantin Daicoviciu, prima de acest fel din această zonă a Văii Timișului s-a valorificat din punct de vedere muzeal și științific creația populară din această zonă*.

VIOREL POPESCU

---

* Mulțumim și pe această cale tov. profesor Vasile Pistolea pentru contribuția deosebită adusă la organizarea expoziției.

DIE VOLKSKUNSTAUSSTELLUNG AUS DER GEMEINDE
CONSTANTIN DAICOVICIU (CĂVĂRAN)

(Zusammenfassung)

Kürzlich wurde in der Gemeinde Constantin Daicoviciu eine anhaltende Volkskunstaussstellung eröffnet. Dadurch wird museistisch und wissenschaftlich die bannater Ethnographie und Volkskunst dieser Gegend verwertet. Die Gegenstände, beiläufig 350 Stücke, stammen hauptsächlich aus den Ortschaften: Zăgujeni, Prisaca, Constantin Daicoviciu, Sacu.

In vier Räume sind Frauen — und Männertrachten sowie Gebrauchsgegenstände, charakterisch für die Beschäftigungen dieser Bevölkerung: Ernte, Fischerei, Ackerbau, Viehzucht und Weberei, ausgestellt.

Außerdem enthält die Ausstellung verschiedene Sammlungen von Handtüchern, Kopfbedeckungen, Teppiche und Keramikwaren.